

ССРЭ-нің Дээди Сөвединиң ийги сессиязының шийтпирлерин совет улус изий-биле деткип турар Совет улустуң чаңгыс эп-сеткилдиги

Совет улустун күш-ажылының маадирлыг сифониясында А. М. Каганович атыг 1-ги подшпик заводунуң хей муң кыжыг коллективиниң үнү бүзүрдиги-биле чаңгылаан турар. Москва-ның мурнаачы бүүдүргөсизиниң найыралдыг өг-бүлөдө каныттыг ажалчынары болган албан-хаачылары февраль 11-де болган хурага келгенер.

ССРЭ-нің Дээди Сөвединиң ийги сессиязының ажалчыны түндүктериниң дугайында диндигиниң ССРЭ-нің Дээди Сөвединиң депутаты И. Т. Комаров кылган.

Заводтун аддарыг коллективиниң төзөкчилери ийриже удаа-дараалаштыр үнү турганнар. Оларын бөдүүн чугаалар чымылгарының чүрөктеринге кабак деткичтен ап, чаңгылаан турган.

Аар-саар кылгалар чехиниң ажалчыны А. И. Козловтуң чугаалааны бола:

— ССРЭ-нің Дээди Сөвединиң сессиязында шийтпирлерин изий-биле деткип турар бис. Ол шийтпирлерде төрөн социалисттик түрүневиң экономикагын болган камгалааны күчү-шымдаан могаг чок бажыглар деп бистин чаңгылаан чок күзел-сорууус илереткен.

Сессияның бадылааны бюджет бола тургузулган бюджет. Коммунисттик партияны болган Совет чакатын удурутпазы-биле боттарын келир чыратылыг үезин бүзүрелди тургузуштур бистин Төрөн чуртувустун ажалчы чоннарын угаан-болалы болган күзел-соруу ында көрүчүлөрдү көргүстүнгөн.

Ол күзел-болалы прукт-хоалы чехиниң шифонияны комсомолчу Э. Шенца бөдүүн чугаалагы дедгелген.

— Бистин сонгаан депутаттарымыс күш-ажылың аша-төрөнчигин оң хөгжөлтүшүр турар чегиче угаалашсаң, совет коллекти чөгү-биле хайыраал турарлар. Аар үлетпүрү улам ийи канчаар көгүдери партия бистин бир ичегиниң хөгжөйс кылдыр өөрдиг турар. Ол бола, бүгү улаж ажал-агылының үндөсүн. Биске металл чок болур бола, тракторлар болган комбайнар чок болур, а машиналар чога кааб-дөмө шийтерге ажалдары берге.

Подшпик кылгычлары комсомолчу чугаанын кычөгөйлү-биле илеашаар. Заводтун ажалчыларыг аут отрядының ажалдыг турары кут алыш куруулан чегерини шийткелди нары-биле партияны кыгыгычына аугаар чоруту күзелди илереткен ажалчы ажалчынар Иванов, Белозов, Петрухина, Овсянникова олар-биле кады Иванна изий-биле байырашаар.

— Күш-ажылга аяк бис, бистин ийги ажалчыларымыска далай ынды-

рым ажалчылары шийткел кадарын күзеп турарлар—деп ол үргүчүзеп чугаалаан. Олар атомнуг бомбаже карбалыны турарлар. Ичазала-даа бистери көргүдүп шыдааштар. Бистер кошмак нервилег эвес болду бис ийиң. Ужур таварышса бөдүвустун Төрөн чуртувустун алдары дөш туржуп шыдаар бис. А коммунистер болган комсомолчулар ову канчаар кылгыры билдирер.

Шенцаның чугаанын роликтик подшпиктер чехиниң мастери В. М. Борисов изий-биле деткелен. Оң чугаалааны:

— Дээди Совет тайбының төрөңгө бараан болур чугула документини— декларацияны күзөп алган. Совет улустун тайбың болган бүгү уластар-биле найыралдыг чурттаар чүткүдү декларация бөдүрүшү-биле илеретин турар. Чаңгыс-даа совет кижжи дайын күзөйлү турар. Боттарымыстың бүгү күжүвүзү күш-ажылың бүүдүрүшү улам ийи беддеринче, шыа Төрөн чуртувустун күчү-шымдаан бажыгларымыска улаар бис.

Партияны болган чакатың даштык болган ийгилик политиказын совет улустун чаңгыс өгөстөлдүг деткип турарың дугайын чугаалаашсаң, заводтун бүүдүрүш чехиниң начальниги М. П. Овчинников, ол политика тайбының күчүлүг лагериниң улустарының ханы чүткүдүрүшүвүнүң ап турар деп дедгелген.

— Чаа дайын болу бээр апарга «делетей цивилизация» өлүп каар эвес, а харын бөдүүнү үезин чурттап эрттип турар, империалисттик үндөсүн ийи ханы сийниккен ирип-чылаан иялтел системалы өлүп каар деп эм Молютов илереткен бодалын боттар ханымы-биле улажып турар бис деп эм Овчинников чугаалаан.

Бистин чуртувустун камгалаары аргазын улам ийи көгүдериң болган бажыгларымың чугула соругаларың тодорайлаан Совет чакатың салтыды И. А. Булганинниң чугаалагы коллективниң ниити сеткил хангыны эм Овчинников илереткен.

— Чонун чагай байдалы дөш ажалыңа, бүгү делетейге тайбың дөш, улустар аразының байырагы бажыглар дөш демеселге чаа-чаа чедип-кыныралыг болурун бистин төрөн чаа-жааныска чүрөктин ханызын кауделис—деп, оң чугаанын чымылганар динисттик адмш часаашымы-биле угаалашар.

Заводтун ниити хурамыга подшпик кылгычлары ССРЭ-нің Дээди Сөвединиң ийги сессиязының шийтпирлерин чаңгыс эп-сеткилдиги чүткүдүрүш турар доктаады күзөп алган.

(СЭТА).

Белоруссияның ажалчы чоннарын үнү

МНВС. ССРЭ-нің Дээди Сөвединиң ийги сессиязының түндүктериниң дугайында хураалар Белоруссияда эрттип турар. Бистин Төрөн чуртувустун күчү-шымдаан моон сонгаар бажыгларымыска делетейге тайбыны хандырамыска чегиткан ССРЭ-нің Дээди Сөвединиң шийтпирлерин ажалчылар, колхозчулар, албан-хаачылар, студенттер чаңгыс-биле чүткүдү деп көрүш турар.

Оршаның аш комбинатының коллективиниң хурамыга сессияның ажалчының дугайында ССРЭ-нің Дээди Сөвединиң депутаты, дээрныга чехиниң мастериң дузалакчымы Илья Ивановна Ичменев чүре чугаалаан.

Ажалдыгы Буравцов ийри чаныга дедгелген.

— Бистин коллективисе бүгү совет улус-биле бир делей сессияны шийтпирин ийи-биле чүткүдү деп көрүш турар деп ол чугаалаан. Бистин Төрөн чуртувустун күчү-шымдаан бажыглары дөш бүгү совет улустун делижир хакмы чок күзел-соруу ол шийтпирлерде илереткен. Сессияның хулаасын декларацияны бистин түрүневиң ийгилик ияк политиказы бола катал диктаан. Хей кылган совет улус каңгылындан-даа артык сыйып калтышкан. Кыдат Улус Республика болган улус демократияның чуртары дөш ийишкан өгөдиги өлөдөлчөлдүг болуш турар төрөн чаа дайынны кым белеткен турар болду, олар билди алгынар.

Тайбының азери калтышкан күжүниң ийири-биле дайын кымычыларының хакмы чымыннишкенинге кезе шааш шыдаар.

Витебск областың Полоцк районунң Ийиң атыг төрөн колхозуна ССРЭ-нің Дээди Сөвединиң депутаты колхозчу Ксения Михайловна Пашкова Москвадан өгө келген. Бөдө ажал-агы артының көжүгүнериниң хурамына ССРЭ-нің Дээди Сөвединиң сессиязының ажалчыны дугайын ол чугаалап берген. Колхозчулар боттарының чугааларына сессияны күзөп алган шийтпирлерин изий-биле чүткүдү деп көргөн.

— Улаж ажал-агыны моон сонгаар хөгжүдериң талазы-биле улаж соругалар совет улустун мурнуна турар турар деп хону бригадалың бригадир Вера Ковальчук чугаалаан. ССРЭ-нің Дээди Сөвединиң сессиязының бадылааны чаа бюджет бо улаж соругалары күзөйлүринче улашкан. Бистин чуртувус улаж күчү-шымдаан болурун дөш, көдөниң ажалчылары бүгү күштеривисти салыр бис.

ССРЭ-нің Дээди Сөвединге болган чөр-чөр Советтерниң сонгулаалар хурамы тарыгага белеткелди бүрүн доорарын, бо чылын көдө ажал-агының бүтү культуларының белек дүжүттериниң ийги ажалчы колхозчулар сессияны шийтпиринге харын кылдыр күзөйлүп алганнар.

(СЭТА).

Кузнецкиниң металлургияның боттуг харызы

СТАЛНИСК. Кузнецкиниң Сталин атыг комбинатының металлургия ССРЭ-нің Дээди Сөвединиң ийги сессиязының шийтпирлериниң кылдыр социалисттик шийткел улам калбарып, шой, кан турар.

Бо хүнерде ийи мартен чехиниң делетиси белек бүүдүрүшүгү ажалдыг турар. Февралда маала беш сондиган дөт ажалдыг бүтүш график-ажыр бүдүрүш үндүрүшү турар. № 8, 9, 10 болган 11 печкаларда

ажылдап турар эштер Копылов, Миронов, Колякин болган эскелер каны дүргөн ажалдырларниң мастери болу бергенер. Бо печкаларда бүгү ажалдырларни дүргөн арга-биле күзөйлүп кылган.

Чехтериниң кан ажалдырларни боттарының мергежалы белини, ажал бүүрүңге шакты камван турар. Эрткен чыл белек деннорге сондигларниң шагы 45 миңуа кызыралган, бо бола, чыл эгелден бээр муң-мүң тонна металлды планга кемей бээр арганы берген.

(СЭТА).

ОБЛКУУСКОМДА БОЛГАШ СЭКП ОБКОМУНУН БЮРОЗУНДА 1954 чылда областың колхозтарында тудуг ажылының талазы-биле социалисттик чарыштын түңнелдериниң дугайында

1954 чылда колхозтарда тудуг ажылының талазы-биле социалисттик чарыштын түңнелдерин СЭКП обкомунун бюрозунга болган областың Сөвединиң күзөмүсүнө чоокта чаа чугаалааш көргөш тусгай шийтпирин үндүргөн.

1954 чылдың дүргүзүндө колхозтарда тудуг ажылының талазы-биле районнарын аразында социалисттик чарыштын тилекчизи Өвүр район (СЭКП райкомунун секретары эм Лопсан-Серен, райкууком даргазы эм Бөдү) болган. Облкуукомунун болган СЭКП обкомунун шийтпир кызы Тугун чурттага бажынарын күрүне планын 93,8 хуу күзөткөн Бай-Тайга районда (СЭКП райкомунун секретары эм Доржу, райкууком даргазы эм Ангарбан) алган чурттага бажынарын күрүне планын 105,5 хуу, мал кажааларын — 113,8 хуу, бүүдүргөниң тудугларын — 100 хуу күзөткөн дөш Өвүр районга тыпсырын шийтпирээ.

Облкуукомунун болган СЭКП обкомунун шийтпир кызы Тугун мал кажааларының күрүне планын 93,1 хуу күзөткөн Бай-Тайга районда «Мурнаачы» колхозтан (колхоз даргазы эм Доржуадил, парторганизация секретары эм К. Сандий) алган чурттага бажынарын күрүне планын 112 хуу, мал кажааларын — 122,3 хуу, бүүдүргөниң болган культура-амдыралдыг тудугларын — 100 хуу күзөткөн дөш тудуг ажылының талазы-биле колхозтар аразында социалисттик чарыштын тилекчизи Өвүр районда «Коммунизмче орук» колхозка (колхоз даргазы эм Шаалам, парторганизация секретары эм К. Эр

тине) шийткел бөрийн хурага шийтпирээ.

1953 чылда облкуукомунун болган СЭКП обкомунун тымысканы шийтпир кызы Тугун чурттага бажынарын күрүне планын 211 хуу, мал кажааларын — 216 хуу болган бүүдүргөниң тудугларын — 133 хуу күзөткөн дөш тудуг ажылының талазы-биле колхозтарда тудуг бригадаларының аразында социалисттик чарыштын тилекчизи Чөөн-Хемчик районда «Коммунизмче орук» колхозка (колхоз даргазы эм Насым-Доржу, парторганизация секретары эм Санчжал) хөвээр артыраын шийтпирээ.

1955 чылда тудуг ажылының талазы-биле колхозтарда социалисттик чарыштын баштайгы чарык чыл түңнели бо чылдың июльде үндүрүп, кол кичөгөйлү чугаа кылган тудугларын санынче улаандырбай, харын оң шынарыңе салдырының эрежок чугулазын область Сөвединиң күзөмүс болган СЭКП обкомунун бюрозун айткан.

Тудугларын белек шынары дөш, чурттага бажынарын, мал кажааларының, бүүдүргөниң болган культура-амдыралдыг тудугларын күрүне планы күзөткөн болган ажы күзөлдери дөш колхозтарда, тудуг бригадаларында социалисттик чарышты улам-на калбартырын колхозтарда партия эке организацияларга, райкуукомнарга болган СЭКП райкомнарга даскан.

Шийтпир кызы Тугун Өвүр районга болган ол-ла районда «Коммунизмче орук» колхозка тыпсырын эм Коленкага даскан.

ДЕПУТАТТАРГА КАНДИДАТТАРЫНЫҢ СОНГУЧУЛАР-БИЛЕ УЖУРАЖЫШКЫНЫ

Безжэкиниң 7 шак. Кызылда Күрүнеиң башкы институтунун улуг залын сонгуучулар долур алурункан. Оларның аразында назылап кыраан чөкүстөр-даа, бир-де дугаар сонгулаа киржир ажалчы совет хамааттырлар-даа бар турган.

РСФСР-нің Дээди Сөвединге депутаттың кандидаты эм Анкудинов-биле ужуражыла хурамын СЭКП Кызыл хоорай комитетиниң секретары эм Аракчаа ажалчы. Бистин социалисттик Төрөн чуртувустун ам үеде чурттап эртип турары төгүдүг болушунарының, коммунизмче бистин улам бурунгаарлаашымы-выстың, бистин мурнувуста салдыгтан улаж соругаларының болган депутатка кандидаттың дугайында илеткелди бүзүрүткөн эм Н. Бурбатский кылган.

Хурага санал бергенер «Тыва тудуг» трестиниң мурнаачы ажалчыны

эм Пичугина, Кызылдың башкы учалгы-чехиниң бажымы эм Илларионов болган эскелер-даа депутаттың кандидатына боттарының чаңгыларын, ханы идеяларын илеретип, сонгулаа хүнүдө партияның шыныч өлү эм Анкудинов дөш чаңгыс кижжи дег бажыларыңе бүү сонгуучуларын кыгырып турганнар.

Кандидат эм Анкудинов бөдүүнү чугаалагы көргөш белек идея дөш сонгуучуларга өөрүп чегирениң болган сонгун идеяны алдарың-биле, күжүн, билини харамнамайып турган шынычтыраын таңгыраалаан. Ол ийишак эм Анкудинов хоорайның ажалчы чоннарының шүрүндө салдыгтан дарый шийтпирлесе чөгүрү чугула ажал-агы, политикта соругаларының дугайын чугаалаан.

Ужуражышкын хурамыга тес ап чүре чугаалаан эштер Каваа-Сарыг, Якутов болган оон-даа эске сонгуучулар чөгүт негелделери тургузуш турган. Кулатра, ажал-агы айтырларына Советтерниң талазында удурутпага четпес. Турар хоорайның күдүмчүлери малаштып, тудугларын кылдыра ниити чүрүп барымдаалымайып турар. Колхозтарның фермаларында механизацияшкын четпес. Советтериниң удурутпазын экижидери сонгуучулар чагып турган.

Сүт белеткелиниң болган күрүнеге сүт садып алырының ажылы экижидер

СЭКП ТБ-ның январь Пленумунун мал ажалчының продуктуларының белеткелиниң дугайында доктааны сүт болган сүт продуктуларының белеткелин болган ошун садып алыры чөккү чыдарыны иштете дика көвүдериңиниң соругалымын салган.

Сүт болган оон сайырадып кылып турар продуктулар бола аш-чечиниң үндүрүшү продукттарының бирөөсү болуш турар. Чонун бо үндүрүшү продукт-биле хандырамың хөзөгө сүт болган сүттен кылган продуктуларын белеткелериниң ажалчы шийтпирлериниң улаж ужурадузалы. Бо ажалды организастап чорудуштур ажалдыкчыларын мурнуна хүндүгү болган харыскалгыч соруга салдыгтан. Дузакчыларың кирген сүдүн соксал чокка, шын хүлөп алары, хүлөп алыр болган саважыла документа-ларың шын тургузары белеткел ажалдыкчыларың дөрт хүлөп-алыш болуш ужураду.

Күрүнеге иязы-ла дузалага бугаар килер мал ажалчының продуктуларының дузалагың хүн-бүрүдө чорудар ужураду. Оон ангыда күрүнеге саткан сүтү болган сүт продуктувун бедиктең өрөктериниң чүрүмү бугаар садып алыр. Садыр чегерлери дузакчыларын кирген сүдүн болган сүт продуктувун бараанчыдыл бээр ужураду. Дузакчыларың кирген продуктуларының эртяның чүс рубль бүрүңгө-де чүс рубльдиң үлетпүр барааннарын бээр, оң иштинде 50 рубльге бүүдүрүлгө болган ажал-агыга херектик барааннарын, а артык 50 рубльге хуула хергелелди ийиле, азы концентраттанган мал чевениң доктааткан норма бугаар бээр.

Мал продуктуларың дузалаган кижилерниң кирген чүдүдериң бараанчыдыл бээр чорук оларын сонугурталың дика улагытыр турар. Ичазала-даа күрүнеиң доктааткан ол чүрүмү хергелелчелер кооперацияның чамың ажалдыкчыларының хандыгын турарың фактылар чөр-чөрдө бар. Шифер, сонга шийл, кага, демир, дозу дөш хергелел эрежок чугула тудуг материалдарың колхозтарга болган колхозчуларга чедиптир сатпай турар чүдүлөр хей. Чонга чугула хергелелтиң турар кыскага, тьал, баалының савалар, ший тавактар дөш хергелел бажы иштинде эрежок чугула эске-даа барааннарын мал продуктуларың дузалаган кижилерге сатпай турар.

Кызыл, Улуг-Хем, Чөөн-Хемчик, Тес.

Депутаттарга бистин кандидаттарымыс УРАН-ЧУУЛДУҢ ХЕРЭЭ ДЭЭШ

Артист, Максим Монгузжуквич Мунзук бичезинде-де уран-чүтү, хөгүмге оңа хандыкшыдыг чораша, Ол, казан бичезинде бөйларың хонн кадарып хөдөчтөп чөгүрү шаанда аас-бөжик өөрдүкү чок амдыралдыг ирларын бызаанчыга болган хонуска ирладып чораша уезиктен бээр-де элден хей чылдар эрткен.

1929 чылда Араттын Революстур Шеринге эки-тура-биле кирген. Ол, шерат албаныга тургаш, Кызылда турган совет хамааттарының клубуна үнүп турган шийлериң көргөп, актер болуш ийги күзел аша хайгыгаш келген. Оон ол шерат көзөңгү ший бөлүмүңе улаж хандыкшыл-биле кирип алган. Улазаанда тыва национал бажиктиң тытпай келдир-биле кады чогаатыганы шийлериң ол бөлүм ойнап эгелен. Эш Мунзук анаа болуп турган шийлериң кол рольдарың улаж чедипшиң-биле ойнап күзөткөн.

1933 чылда эм Мунзукту шерат чегириниң дузалаан бугаар Москваның шерат-музыка шкөөлөңгө өөрипир-биле чоруткан. Москвага ийи чылдын тургузунда чурттап өөренип тургаш, найыскалдыг улаж, биче театрларыга үргүчү барып, орус театр уран-чүтүлүг мурнаачы культуразың өөренип ап турган.

Эш Мунзук төрөн Тывазыңга эеп келгеш, Тывага театр уран-чүтүлүг хөгжүдериң долрутпага шийтпирал алган, театр училищезинге өөренип кирген. ССРЭ-ден келген, мергежилди актерларын (ийиңе ойнаар тускай эртемниң кижилерин) удурутпага өөрип-биле өөренип эгелен. Училищени дооскаштын чаа өөренип кирген дыла хей ажалчы артистерге бөдүүн билини дамчыдып, оларын мергежилди актерлар кылдыр өөрткөн.

Училищени дооскан өөдүңдө бугу-ле тыва дыл кырында үндүзөн шийлериң кол рольдарың болган концерт-эстрада таланыгың күзөлдөңгө болган идеялелди киржикчи болуп, чонун улуг хүндүткелди бөдүңга чаалап ап шыдаан.

Ол дыла хей шийлериң катарыңдык болган оңагай мөшү-шынарымы кижилериниң рольдарын көрүчүлөргө оңа мергежилди-биле ойнап көргүскөн. Мындыг рольдарга Н. Гогольдуң «Ревизор» деп шийлиңе чачаа Осиптин, кыдат чогаалчы Ван-Шифтин «Тепкен хува» деп шийлиңде арагачы лама Хай-Минниң,

В. Көк-оолдун «Хайран бот» деп шийлиңде Хам-оолдун рольдары ламааржы. Бо рольдарын ойнааны көрүчүлериң сеткил-сагыжыга уттундурабы-биле артып чуртуткан.

Максим Мунзук театрга чөгөрб чылдың иштинде актер болуп ажалдык белгениниң дүргүзүндө чүтгө катырычыг мөшү-шынарың кижилериниң рольдарын ойнаандан ангыда мадырыг эрес болган эске-даа рольдарга ойнаары анаа таварышкан. Д. Фурмановтуң «Уй-мөн» деп шийлиңде Сафоновтуң, К. Симоновтуң «Орус кижилер» деп шийлиңде Кызыл Армияның көргүш чок эрес командири Караваевтин, Г. Мухоморовтуң «Өг-бүдөниң алдары» деп шийлиңде демир орук начальниги Алланың, С. Токаның «Төштүр-оол» деп шийлиңде Төштүр-оолдун болган эске-даа шийлериң кол рольдарын улаж чедипшиң-биле ойнап күзөткөн.

Оон ангыда эм Мунзук «Чүткүл», «Бир көдө Советке» «Сумунуң бажымы», «Хайран-бот» деп шийлериң режиссеру. Ол чүтгө театрың тыва бөлүңүң ойнаар шийлериң режиссеру эрес, харын театрың орус бөдүүнү ойнап турары «Свадебные путешествия», «Аленький цветок» деп шийлериң режиссеру.

Максим Монгузжуквич Мунзук талазы-тылгы артист болган режиссердан ангыда элден хей ирларга ажалдары бажылаан болган тыва, орус, украин, белоруссия улустун ирларын болган баштап кыжыматарын ирларының талазы-биле оңа мергежилди ирлазы болуп, оң күзөткөн ирларын көрүчүлөр улуг сонугуртал-биле диниң турарлар.

Эш Мунзук СЭКП кижигүңгө кандидат база театрга профвелед комитетиниң даргазы. Ол ийишак эм Мунзук тыва национал уран-чүтүлүг хөгжүдөңгө дөш бөдүүн билини, күжүн бараалгадып ажалдап турар.

1955 чылдың февраль 27-де болур РСФСР-нің Дээди Сөвединиң болган чөр-чөр Советтериниң сонгулааларының хүнүдө партия кижигүнериниң болган партия кижигүңгө эвестерини кандидаты болуш дөш улустун шыныч огулу, уран-чүтүлүг талантымы ажалдыкчы Максим Монгузжуквич Мунзукту дөш область Сөвединиң депутаты кылдыр бүү сонгуучулар чаңгыс эп-сеткилдиги дамдалашканы бээрлер.

Е. МЕРКУЛОВИЧ.

Чоннуң улуг идеялы

Бай-Тайга районунң ажалчы чогу Анна Пантелеева Чеснакованы эш билди. Ол Алай крайыны Бийскке фельдшер-акушерша шкөөлөңгө дооскан, ол мал районга 4 чыл ажы үеде кижжи эмчизинде ажалдыг турар.

Ол баштайгы чымылда районунң Бай-Тал сумузуңга ажалдап барган. Бөдө сумга чөдө бөзгө анаа ажалдыкы шынаа ла белек эвес болган. Мурнуңда бергелери чөгүтү ажал, сумунуң чурттакчылары-биле үргүчү харылазың, оларны өлгөриңе, бажынарыңа барып, олар-биле чугаалааш, чонун ажалдыг чурттагалы-биле танышкып ап турган. Оон белек кады ол тыва эстериниң ажалчы өөренип, чугаалаарыңга чаңгымы өөрени берген. Ияныңга ол мал кадарчылары 2—3 хонустарга кезип чоруп каар турган. Ол үелериң халаас эртирбей ажалчы чога таныдыла ажалын үргүчү чорудуп турган. Ичазалан ол чоннуң идеялы чаалап алган.

Ол хей-ниитичи. ВЛКСМ райкомунун

ПЛЕНУМ болган илеткелчилер бөдүүнү кижигүңгө, ол хүлөп-алгыш ак-сеткилдиги күзөлдү, илеткел, делетиси тыва дыла номчун турар. Чижээ, «Арагалар чорукту хоразы», «Овал-оңаак болган таварыгларды көргүтөр баштайгы дузалакчы» деп темаларга лекциялар номчашан. Оон болу партияны төөгүтү өөренип бедиктең хевириниң бөлүмүдө кончуг эки өөренип турар.

Анна Пантелеева 1953 чылда Бөл-Сөөк сумузуңга ажалдап чөдө бөзгө сумун ажалчы чогу суму болган район Сөвединиң депутатына сонгуп алганнар. Ол, сонгуучуларың идеялы хандырып, сонгуучуларың мурнуна отчөдү үргүчү берип турган. Эрткен чылдын суд сонгулааларыңга ол улус төлөзүңгө белек сонгуткан.

Эш А. Чеснакованы Төдө суурнуң чуртакчылары район Сөвединге депутаттың кандидаты кылдыр база катал дедиктенер.

Х. ДОРЖУ.

Хем райполлары болган Кызыл хоорозу белеткелге салар ужуруг берген барааннары доора бузуп, садыгжылар ол барааннары таныш-көрүңгө анаа салдык турар. Күрүнеге мал ажалчының продуктуларың

СОҢГУЛДАЛАРГА АЛДАР КЫЛДЫР

Будурулге планын күүсетпейн турар кими чок.

Биздин иш заводун коллективин ашкычынары күш-ажалын будурулгуга бейбурт дөш социалист чарышты калбарташ, куженишканын ашкыдаанын түндүгүнде будурулгечи чаа чедикширине чедип алганар.

Завод январьнын будурулге оналганын 106 хуу күүсеткен. Ам уде заводта будурулге планын күүсетпейн турар кими чок. Коллективте ашкычын буюруу шалгыч ашарган. Буюрулгече эш Потылинанын удуурган бригаданы социалист чарышка тилеги болуп, бедие шынардыг продукцияны берип турар.

Коллективтин хоочун ашкычынары эштер Пономарев, Тамбиль, Лифанов, Хертек, Беленов олар будурулге планын ашкы күүседип, хушбуртун иш болган иш чартык норманы күүседип турарлар. Заводтун коллективин соңгулдаларга алдар кылдыр февраль айнын планын 110 хуу күүседип деп хулаагенин ал алган эрестиг ашкыдан турарлар.

Электростанция планын күүсеткен

Биздин электростанциянын коллективинин ашкычынары болган инженер-техниктиг ашкыдачылары РСФСР-нин Дзюли Советинин болган чер-чер Советинин соңгулдаларына будурулгече белетер-биле удуражып дөш сөзүн тейлентип элек турарлар.

Электри энергиянын ашкыдан кымырынын январь планын 110 хуу күүсеткен. Коллективте будурулге хулаагенин ашкыдагы ашкыдагы ашкыдан турарлар. Будурулге планын удурулгече ашкыдан турар мурнакчы ашкычынары кой.

Тудуужуларнын чедикширини

«Тыва тудуу» претстиянын коллектив тудуужуларнын Бугу-эвиле болган область чевуле хурамынын киржакчиликтерин Кытыгынын боттадырына кесуу чедикширини чедип алган.

Тудуу объектилеринде бригадаларда болган тус-тус цехтерде күш-ажалын организационин экиликтеринин түндүгүнде коллектив январь айнын будурулге планын ашкы күүсеткен. Тей боттадыры мурнакчы тудуужуларнын арга-дуржу-

газын шигедейн ашкы коллектив боттадырып турар. Ам уде тудуу учас токтарында күш-ажалын организационин чаа кевирин болуу комплекскалг бригадаларын организастап тургускан.

Моон түндүгүнде тусте күш-ажалын будурулгуга бейбурт дөш. Ам ашкычынарынын ай кезин будурулге планын күүседип болган ашкы күүседип чедип алган. Соңгулдаларга алдар ботуруган бугу улустун социалист чарышкына область Советинге депутаттын кандидат эш Темиртин баштааны боттадырып бригаданы биле эш Потылинанын боттааны комплекскалг бригаданы мурнакчы болуп турар.

Мурнакчы автотранспорт коллективинде

Облпотребсоюзтун автотранспорт контораны — мурнакчы коллективтеринин боттоон. Коллектив мотор сентеринин талазы-биле беш чылдын оналганын январь 1-де хууаа бетинде күүсеткен.

АТБ-нын чолуучылары болган септечликтери соңгулдаларга чедикширини ужуражы-биле социалист чарышты калбарташ, бо чылдын январь планын тонна-километр биле 105 хуу, тонна-биле 103 хуу күүсеткенер.

Чарышка коллективтин ийи түс мунчу чолуучылары эш Ковалев, түс бекен мунчу чолуучылары эштер Монастыршина, Полянский, түс мунчу чолуучылары эштер Жарков, Кузин, дуржулгалы слесарь эш Кузнецов олар мурнакчы болуп, будун чартык болган ийи нормаларын күүседип турарлар. Автотранспортчулар 1955 чылдын будурулге планын будун чартык катал күүседип дөш демисежин турарлар.

Комсомолчу слесарьларнын чедикширини

Биздин автотранспорт конторанын септечлик чедикширин болган механиктинг мастер-слесарьнын комсомолчулары социалист чарышка мурнакчылар болуп үнгөн. Соңгулдаларга алдар кылдыр январь, февраль айларына будурулге планын 130 хуу күүседип дөш сөзүн олар тейлентип элек шыналар.

Комсомолчулардан токарь Ильяшев, Дучкин, Малин олар будурулге оналганын хушбуртун ашкы күүседип, эки шынарды продукцияны берип турар.

КЫЗЫЛ ӨГДЕ

Малчынары ортузунга эгитация массалыг ашкыдан күүседип будурулгече коммунист партиянын салган улуг сорулгаларын күүседип-биле Чувш-Хемчик районун «Область 30 чыл» колхозтун ашкы чери болган колхозта партия эге организационин малчынарынын турар чери будурулгече массалыг ашкыдан төвү-кызыл эсүу тургускан.

Болжоста партия эге организационин кызыл эсүу кончук көрүштү кылдыр элек, дооуг, плакат, ном, сөзүндөр, соңулар болган партия, чазактын баштыкчыларнын портреттерин дөшөп көрсүскөн.

Кызыл өг эргелекчи комсомолчу эш Бай-оол тускай план боттадырып ашкыдан турар. Ол, малчынары ортузунга январь-бурт боттадырып болган сөзүн боттадырып тургускан чорудуп турар. Шангыла РСФСР-нин болган ашкыдан чоннар депутаттарынын чер-чер Советтеринин соңгулдаларын чугула кампанианын үндөндө 100 ашкы боттадырып агитаторлар-биле калы кылдыр чоруткан. Ол шынаш кызыл өгте 3 катан агитационисту организастап үндүргөн.

М. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Ийи улуг улустарнын бузулбас найыралынын байырлалы

1955 чылдын февраль 14-те кыздат болган совет улустар улус демократиянын чурттарынын ашкы чоннары боттадырып бугу делегейин дөшөп келген ийи найырал, эвиле болган бот-бодунга дуулажыга дугайында Совет-Кыздат Берэге ат салган хушбуртун бээр беш чыл өрөө байырадыгы биле дөшөп келген.

Берөө болза, тайбыннык херезн быжгыла, тайбыннык ынашкыдыг улустарнын быжгы чангыс эвиленин берин ам ийинин дөшөр ужура таварышкан империалист эссорларнын орунга алып эртинмес боттадыгы тургускан.

Берөө болза, совет-кыздат бузулбас ийи найыралды быжгылаш, 900 миллион ашкы кижини каттыштырып турар динистиг лагеринин күчү-шыдалын штедирген.

Совет Эвиленинин болган Кыдаттын улустарнын аразында найыралдыг калыпташкан, экономиктиг болган култургусу сырып харылаалар, тайбыннык камнаары дөш, чер боттадырып бугу улустарнын амдыралынын болган иш-ажалын ашкы чок чоруу дөшөрүн дем каттыштырган демисеи — циларинин аразында чаа, социалист кызылаарын соруу-кириктиг үлестерге болган болган болур-лаа дөшөрүн Совет-Кыздат Берэге ат салган хушбуртун 5 чыл болган оюн таварыштыр Эвиленинин болган Кыдат Улус Республиканын чазактарынын улуртучула, ашкы аразында солушкан телеграмманын калтамчык ханы ужуу-утказы аркай керелден, ол дугайын бүртүнү дөшөп келген турар.

Совет болган кыздат улустарнын найыралы ханы дөшөрүн. Орус пролетариат 100 чылда кыздат массаларын антикоммунист тура-талышынын дөшөп келген, ашкы монархияны ал откан 1911 чылдын революцияныг байыр чедирип келген. Россияга Октябрьдин социалист революциянын тилектеги Кыда хосталгалыг шигежешканын чаа чедип берип, кыздат пролетариаттын ийи ашкы кылдыр меледер билдиргенде 1921 чылда ботурун Коммунист партиянын тургузылганы дуулашкан. Совет Россия болза, Кыдат-биле бугу-ле эвас керелдерде оттаалан болган

кайы-кайымынын национал эргелерин болган тускай хамаарышпас чоруун хушбуртун дөшөп келген чаагы калыпташ харылааларын дөшөп келген тургускан баштайгы чурт болган. Кыдат улустун ботурун төрөп чуртурун камнаарышпас болган демисеэр талазы-биле бугу турар чоруу дөш ашкыдан демисеелге совет улус кезеде сеткил каттыштырып келген.

Делегейин ийи дайынын чылдарында Иракчи Чөнү чүлө япон империализминг шигедей куштерин Совет Армиянын чыла шынаш япон эжелекчилерге улур кыздат улустун демиселин чигеткен. Уш чылдын хамааты дайынын үндөндө (1946—1949 чылдарда) америк империализмге болган чангайыштык дөшөп келген улур Кыдаттын улус массалары мадыралыг демиселин чорудуп турга, совет кижилеринг ынашкыдыг сеткил салгыкы ол массаларын талазында турган. Ашкы Кыдат Улус Республика дайынын таварыштырган аар-берге балыгыларын экиртип болган империалист тергидөшкенин улуржуктары улустук турга, совет улус кыздат акыгумуларже холун сүзүп, дуулажын көргүскөн.

Чылдар-биле болган дем каттыштырган демисеи-биле шигежешканы найырал Москвага чугаалажышынын түндүгүнде ат салдыган найырал, эвиле болган бот-бодунга дуулажыга дугайында Керээ-биле 1950 чылдын февраль 14-те быжгылаткан. Уш чыл хууаа салгы чарышын ол Керээ болза, тайбыннык болган айымы чок чорукту быжгылаш сорулга-биле улустар аразынын бугу ашкы чорудууганына ийи үртүлгөнү бугу талазы калы ашкылаштыла, ашкы улустар аразынын эң чугула, керелтеринин талазы-биле бот-боду сүмележип, улустар аразынын январь-бурт чевуле хурамынага дем каттыштырып ашкыларын көрүп турар.

Бурун эргени болган демисеэр талазы-биле бугу турар чорукту кайы-кайыш хушбуртун үндөнгөн, бот-бодун ийи керелтеринге холгаарлаштырып үндөнгөн экономиктиг болган култургусу харылааларын бугу кемчелдер-биле көгүдөриг дугайы Совет

Эвилели биле Кыдат Улус Республика дугуруп алган.

Совет-кыздат найыралдын бузулбасын, ийи улуг улустарнын эвиленин тилектерибес күштүн эрген беш чылдар бугу-ле көргүскөн. Ол чылдар ийи чурттарын экономиканын болган култургусунын чайгышын чок көрүлүшкөнү ийи чылдары болган. Улетпур продукциянын барык 4,2 катан эстүргөн, а ашкы-чөк култураларын будурун будун чартык катан көндүктөн Кыдат Улус Республиканын улуг чедикширининге ботурун элчөндө социалист лагеринин улустары боттадырып турар.

1954 чылдын октябрыда Кыдат Улус Республиканын тургустууларынын беш чыл өмүгүн байыралын холбаштыр совет чазак төлөктеринин Пекинге чоразына СССР-нин болган БУР-нун аразында найыралдыг харылааларын көгүдө-лүгүн улуг ботурушкан болган. СЭНП ТК-нин бирги секретары эш Хрущев баштаан чазак төлөктери Кыдат Улус Республиканын чазактын төлөкчелери-биле чугаалажышканын чоруткан, оң түндө-лүндө совет-кыздат найыралын улуг улустар-биле быжгылаш дугурулгаларга ат салдыган.

ССР-нин болган Кыдат Улус Республиканын чазактары 1954 чылдын октябры 12-де ат салып, калы кылган декларацияныг бугу делегей байдыгынын ашкы ийи айтырыларынын талазы-биле боттадырып тургустууларын таймырлап киргенер. Олар америк эжелектен кара-жалга-агарган япон улуска боттадырып салгышсеткил каттыштырылганын дугайын мелегел, база Япония-биле харылааларын чорутууларын дугайын чарлашкан. Олар дайын кымыкчыларын болган АБШ-тын тургузуп турар январь-бурт агрессии блоктарын буруу шаап, Кореяны эң дүргөн катан каттыштырып дөш, улустар аразынын харылааларында дүшкүрүгү чоруктарын чарыкчылары дөш салгышсеткилин илереткенер.

ССР-биле БУР шерит-калай базамы Порт-Артурдан совет шериглерин үндө-рүгүн дугайы болган ол базамы районунга бугу тудуулары 1955 чылдын май 31-ге чедир Кыдатка дамчыды бот

Совет кыздат холушак индустриелер оларын мурунда салдыган сорулгалын чедикширинин күүсеткени-биле холбаштыр ол индустриелерге киржиге-биле совет улустун Кыдатка дамчыды бээр дугайын да дугурулгалга база ат салдыган: ол индустриелер болза, кыздат улустун Сянган жомула өндүг металлдар болган нефть тымыкын шигедей ашкыдан болган ашкыдан ашкыдан, Дальнийда тудуулар тудуун болган септечлик таварыштарына, Кыдаттын көй-көй ирактузак пункттары-биле агаар харылаазынын организастарына болган улустуртун январь-бурт ашкыларынга ошон муң кыздат тускай эртемиглерин белеткөөрине дуулашкан.

Экономиктиг харылааларын улум ийи айтыр хөгүдөндөгү эртемигтеринг калы ашкылашканы дугайында болган ийи чазак оруктар — Ланчжоу-Урумчи — Ала-Ата болган Цинини — Улан-Батор — тудуушкунун дугайында дугурулгалар улуг ужуу-дуулашкан.

Найырал, эвиле болган бот-бодунга дуулажыга дугайында Керээ-биле дүштүр Совет Эвилели ашкы үндөш индустриянын тургууу талазы-биле Кыдатка улуг дуулажыгынын көрүлүшү турар. ССР болза, улусту Кыдаттын аар үлестүрүгүн өзөө болур 156 улуг будурулгелерин тудуушкунунга болган чазарты тургуушкунунга киркип турар.

Күш-ажалын чарышты калбартып, өң нүктелерин дуулажыгына даянып алган, кыздат улус Бомунист партиянын улуртуулганы-биле улустуртун чаа — автомобильдин, тракторун, станок тудуун болган эскелерин-лаа ашкыларын тургузуу, чаа заводтарын болган фабрикаларын тудуу, эрги заводтарын болган фабрикаларын чарышты тургузуу турар. Ам Кыдатка калып-чүс чаз будурулгелерин тудуу турар. Беш чылдын баштайгы ийи чылдарындын планнары чедикширинин күүсеткен. Чурттуу экономикалык улустур будурулгенин улуг хууу 1949 чылда 17 хуу турганындан 1954 чылда 33 хуу чедир өскөн. Улетпүрде социалист секторун бот-денежин үндүрүп турар продукциянын ам 71 хуу болуп турар.

Кыздаттын көдө ашкылашканы көрүлүшкүндө, көдө ашкылашканы чарышканы чоруткан, дүштүр чорук болган

Совет-япон харылзаалар дугайында чугаалажышышкынар

Январь 25-те Токкиода совет төлөк чериин улуртукчуу А. И. Доминский Совет чазактын даясазын боттадырып Япониянын премьер-министри дөшөп Хатомата мелегел кылган, ында совет-япон харылзааларын экижидеринче уланган болду, улусу болур багынарын дугайында айтырып талазы-биле санал-оналдар солчурунга хамаарыштыр совет талыш салым кирген болган бо айтырып талазы-биле совет талыш боттадырып боттадырып Москвага ашкы Токкиода эрттирип болур чугаалажышкынара төлөкчелер чорударына белен илереткен.

Февраль 5-те КНО-нун чанында Япониянын доштаалма хайгааракчы элчин Савада СССР-нин КНО-да төлөкчелеринин хулаагенин күүседип турар элчин Соболевка ашкы нотаын тысып берген билдире берген, ол нотада совет талыш январь 25-теги саналыга шуу холбаштыр, япон чазак ук санал-биле чөпшөрөжип турар болган ол сорулга-биле чугаалажышкынара кымырынга белен деп чугаалашкан. Айтырган нотада япон чазак чугаалажышкынарын Нью-Йоркка чорудуп ботурун дугайында боттадырып бала илереткен.

Февраль 16-да А. И. Доминский дөшөп Хатомата моон алаанда мелегелди кылган:

«Февраль 5-те КНО-нун чанында доштаалма япон хайгааракчы элчин Савада КНО-нун чанында совет төлөкчелер элчин Соболевка нота тысып берген, ында январь 25-теги совет мелегелге япон чазактын харышын бердиген.

Япон-совет харылзааларын экижидеринче уланган ботурун болур багынарын дугайында айтырып талазы-биле

(СЭТА).

санал-оналдар солчурун дугайында Совет чазактын саналы-биле ботурун чөпшөрөжип турарын болган ол сорулга-биле чугаалажышкынара кымырынга беленип япон чазактын ол нотада мелегелди Совет чазак сеткил дамышкыны-биле хулаа ал турар.

Иянчанг совет-япон харылзааларын экижидер дугайында айтырып талазы-биле чугаалажышкынара чугаалажышкынара чугаалажышкынара чорудар чериин дугайын дугуруп алтары биле-ле практика кырынга эгелей бээр дөшөр ийи чазактарын аразында санал-оналдар солчурунунда кестүу турар. Япон чазактын үстүндө айтырган нотада чугаалажышкынара эртөө чериин Нью-Йорк ботурун дугайында санал бол.

Өске талазында, Токкиода совет талазеччи А. И. Доминский февраль 5-те чугаалажышкынарын Токкиода чорударын аркалыг барында дугайында мелегел алган. Оон ашкыда япон чазак чугаалажышкынарын Москвага чорудар арка барында дугайында чугаалаштыр турар япон районун мелегелден февраль 7-де билдире берген.

Совет чазак кандыгыл дөш, ол чугаалажышкынарын Токкиода ашкы Москвага эртөө күзөлдөнгөн дугайын мелегелден. Чугаалажышкынарын чорудар санал-биле чөпшөрөжип ол белен болуп турар.

Япон чазак үстүндө айтырган Совет чазактын мелегелдинге ам-лаа харын бербөөн.

ИЛЕРЕТИНГЕН ЧЕТПЕСТЕРНИ УЗУТКААР (.Бай-Булуң" колхозтун отчёт-сонгулдалыг хуралы)

Чокта чаа Кызыл районда «Бай-Булуң» колхозтун отчёт-сонгулдалыг хуралы болуп эрген, 1954 чылдын түндө-лүгүн дугайында илеткелди колхозтун даргазы эш Талар-оол кылган. Отчёттун үндөш иштинде колхоз эвас чедикширининг болган. Малдын баш санын эстүрүшкенин иштин планын — 119 хуу күүсеткен. Ол шынаш күрүгө дүжээр тараа, эгт, саржаг, дүк планнарын ашкы күүсеткен.

Колхозтун ашкыдан чедикширининг биле керелештир улуг четпестер барын колхозчулар илереткен. Ам колхозта 40 ашкы өг-бүлөдөр башкы чок самдар егерлерде чурттан турарлар. Тараа култураларын дүжүрүп өң-өңү хууу денелге алган, ынашкы кымылтын та бүртүлгөн чүгө 6 центнер дүжүттү алган. Дүжүттүн чамыс болган чылдагыны — черин Кызыл МТС-тин трактористери 10—15 сантиметр ашкыданга база сүг-

таттыг тарааларын сүт-биле хандырба-нында болган.

Колхозта күш-ажалын салгыла-чурму кошпак, чамдык колхозчулар ийинин ашкыдан ак-сеткил ашкыдагы, күш-хүннеринин доштаалма минимумун күүсетпейн турар. Чижээ, М. Усупу-Лама, О. Давид-Бекке ашкыдан чангыс-даа күш хүнү ашкыдан алган, харын калып-дуулашканын ашкыдан чурттан, ашкы-хуулашканын ашкыдан чурттан. Колхоз будурулгенин кирешес колхозчуларын боттадырып керемет албайн турар.

Колхозта көдө ашкы-агынын тускай эртемиглерин эштер Шуртеев биле Санникова олар оналган ашкыдан ак-сеткилдинг ашкыдагы, чүгө шак үени кала эрттирип турарлар. Олар кыштагыларда малчынара барыс, оларга боттуу дуа чедирерин улуг, харын өлгөн малдарын ашкыдан белен чорутуу өңүндө тургусайн турар чүгүдөр бар.

А. УЧУНУН.

Тайбың камгалалының Совет Комитетинде

Чоокта чаа Тайбың камгалалының Совет Комитетинин Президиумунун калбак хурамы болган. Хурама совет калбак хөй-ниитинин төлөөлекчилери кирешкен: ВПСФС-тин, ССРЭ-нин Эртемир академиясынын, ССРЭ-нин чогаалчылар эвелелинин, совет кероженеринин антифашисттик комитетинин, даштык-биле культура харылааынын Бүгү-өзүндө ийитилелинин, славян комитетинин болган өске-даа организацияларынын, а ол ишкеш тайбың камгалалынын комитеттеринин — Украинанын, Казакстандын, Узбекистандын, Тажикстандын, Молдавиянын болган өске-даа республикаларынын база областарынын төлөөлекчилери.

Бо чылдың январь 17-ден 19-га чедир Вена хоорайга болган Тайбыңнын Бүгү-өзүндө Чөвүделгичинин бөрүзүнүн калбак хурамынын түндүктеринин дугайында эш Н. С. Тихоновтун диннадынын Комитеттин Президиуму диннаан.

Бо диннадыгынч талаш-биле хулаоп алдыган резолюцияда чугаалан турары бола:

«Тайбыңнын Бүгү-өзүндө Чөвүделгичинин бөрүзүнүн Венага болган калбак хурамынын түндүктеринин дугайында Тайбың Камгалалынын Совет Комитетинин дарга эш Н. С. Тихоновтун диннадынын Комитетинин Президиумунун делегаттары болза, Тайбыңнын Бүгү-өзүндө Чөвүделгичинин хулаоп алган шийтири чаз дайындын айымында ууур, герман милитаризминин катан тургузарынын политиказынга ууур демисежип турар болган лондон база париж дугуржулааларын хулаоп албаан, атомнуг болган водородтук чексекти хоруттарын болган чексектин хамы куралдарынын чок кылдырып шийтирип-биле негеп турар бүгү улустарнын күзөл-болдын болган чүктүзүн илереди турар.

Азия чурттарынын хөй-ниити төлөөлекчилеринин конференциязынын бүдүүзүндө

Улустар аразынын дүшкүрүтү чоруту кошмадырынын талаш-биле Азия чурттарынын хөй-ниити төлөөлекчилеринин конференциязын бо чылдың апрель эгезинде Дели хоорайга чымылдарын төлөөлөп турар. Бо конференцияга белеткез Азия чурттарында калбарып турар. Белеткез комитеттери тургустунган, хөй-ниитинини сурагалып ачылдыкчылары—Азия чурттарынын чогууну азы-бүрү кезектеринин төлөөлекчилерин комитеттерге кирештирип хандымып турар.

Белеткез комитеттерин Кыдат Улус Республикасы, Индияда, Индонезияда, Японияда болган өске-даа чурттарда тургускан.

Совет хөй-ниитинин азы-бүрү бөлүктөрүнүн төлөөлекчилеринин белеткез комитетин Совет Эвилелинде база тургускан.

Венага Тайбыңнын Бүгү-өзүндө Чөвүделгичинин бөрүзүнүн калбак хурамынын шийтирилери болууну бүрүн дегенди, славян-сетилени калып турарын Тайбың Камгалалынын Совет Комитетинин Президиуму медегеп тур.

Совет улус тайбыңнын хероон камгалалар бжыг болган кажы чок долу шийтирилгит, Совет Эвилелинин чоруду турар тайбынга иназ даштык политиказын бүгү делегейде ак-сеткилдиг бүгү икшилер хулаоп бинал турар. Совет Эвилелинин даштык политиказын кол принциптери тайбынын күзүн бжыктыкка, улустар аразынын харылааларына дүшкүрүтү чоруту чаарыдырынын дугааларына чугаалып турар.

Советтин тайбынга иназ даштык политиказын ССРЭ-нин Дюди Советинин чип-чаз доолаган сессиязынын шийтирилери, бүгү улустарга, бүгү күрүнелерин парламенттеринге ош угалдыга болдурган декларациясында тодоргай чазы-биле баяткатынын турар.

Атомнуг чексепти ачылгаарында ош талаш дугайында болган атомнуг энергияны чүгө тайбың сурагаларга ачылгаар дөш дугуржулааны сонгаардыктын чок чараныга болууну белсен Совет чазы база катан баяткылаан.

Атомнуг дайынны казан-даа болдурба деп чүгөге бүгү делегейин улустары итегидиг болуун дөш, атомнуг чексептин куралдарынын бүгү чурттарга уууулап чок кылган турар дугайында Тайбыңнын Бүгү-өзүндө Чөвүделгичинин сазымын Совет Эвилели бүгү белени-биле дөткөп турар.

Тайбыңнын Бүгү-өзүндө Чөвүделгичинин бөрүзүнүн шийтирип тайбынга иназ даштык бүгү совет улус илг чүктүзүн, долуу-биле дөткөп турар, атомнуг чексектин куралдарынын уууулаарын болган ошуну бдурган унадрени хоруттарын

чедип адыр деп Тайбыңнын Бүгү-өзүндө Чөвүделгичинин кылгыры-биле болууну эл-сеткил каттыштырганын бүгү совет кижилер илереди деп тайбың камгалалынын Совет Комитетинин Президиуму хамы итегиди илерейлел турар.

Тайбыңнын Бүгү-өзүндө Чөвүделгичинин кылгырынын азынга ат салышымынын талаш-биле Совет Эвилелинге кампанияны калбартыры болган эрттирери-биле калбакка дөткөгөргө чугаала-жырык-биле тайбың камгалалынын область, край болган республик комитеттеринин төлөөлекчилеринин киржигези-биле Тайбың Камгалалынын Совет Комитетинин калбак Пленумун бо чылдың марттын бири чартында чымылдарын Тайбың Камгалалынын Совет Комитетинин Президиуму шийтирелген.

Тайбыңнын Бүгү-өзүндө Чөвүделгичинин кылгырынын азынга ат салышымынын талаш-биле кампанияны ССРЭ-ге эрттирер болган тайбың талашкаларынын Бүгү-өзүндө V конференциянын чымылдар дугайында айтырылган Пленумга чугаалажыр апаар.

Барыны Германияны чексегезинге ууур европа чөвүлел хурамынын төлөөлери-биле ССРЭ-нин болган улус демократизминин чурттарынын хөй-ниити төлөөлекчилери-биле бо чылдың февраль 6—7-де Варшава болган учуражымынын дугайында эш А. В. Корнейчуктун диннадынын Президиуму база диннаан. Европа чурттарынын азы-бүрү бөлүктөрүнүн төлөөлекчилеринин бо учуражымынын париж болган лондон дугуржулааларын ошалап кааптарын болган-биле чедип алыр болган Европа болуктегидиг айымы чок чоруту бжыгы-биле хандыгында улустарнын шийтирилени база катан көргүсө.

Комитеттин составында моон адамда кижилер кирген:

Н. С. Тихонов — чогаалчы (комитеттин даргазы); А. Е. Корнейчук — чогаалчы; Д. И. Ходжаев — Узбекистандын профессорунун ресублик чөвүделгичинин даргазы; Н. У. Базанова — Казак университетинин профессору; Мирзо Туреун-Зад — чогаалчы (Таджик ССР); Б. Дамгерчинов — Киргиз университетинин ректору; Вели Мухатов — Туркменистандын композиторлар эвилелинин баштаар черинин даргазы; М. В. Нестеров — ССРЭ-нин сазык палатасынын даргазы; Иван Бабахан Ибн Абдул Меджижан-Муфтий — Ортоааки Азиянын болган Казакстандын мусулманларынын шажын өргөлдөүсүнүн даргазы; Е. М. Жуков — ССРЭ-нин Эртемир академиясынын корреспондент кижигуну;

А. В. Софронов — «Огонек» деп сетүүдүн чок редактору.

Белеткездин совет комитетинин болууну хурунда сазып турар сурагалык болза, Азия чурттарынын хөй-ниити төлөөлекчилеринин ам болур деп турар конференциясынын сурагал-болдугааларын совет хөй-ниитиге калбаа-биле таныштырар болза ол ишкеш конференциянын ажылынга киржир-биле совет төлөөлекчилерин чорутар.

Чоокта үдө болууну ажымын Индиянын Дели хоорайына эгезээр Азия чурттарынын хөй-ниити төлөөлекчилеринин конференциянын чымылдарынын талаш-биле Секретариатта болууну төлөөз кылдыр эш А. В. Софроновту чорударын белеткездин совет комитети шийтирелген.

Белеткездин совет комитетинин адреси: Москва, Кропоткин кудумчуу, бажык №10

Совет-япон харылаалар дугайында

ШАНХАЙ. Бюда Цуши агентизинин илмашды турары болза, Японияда совет төлө черип баштап турар Доминдандин япон премьер-министр Хатогома-биле илги учуражымынын болган. Учуржымынын үезинде даштык политика айтырыл-

дарынын талаш-биле премьер-министринин чөвүлөгчүн Арата Сугихара олуртубула.

КНО-да Япониянын доктаамал хайгаарачы Саваданын ССРЭ-нин КНО-да төлөөлекчин Соболевка февраль 5-те тымыскан, ССРЭ-биле харылааларын чогуучу-

дуп таарыштырымын дугайында чугаалажымынын талаш-биле Япон чазактын нотазынга Совет чазактын хамы нотазын бо учуражымынын үезинде Хатогомага совет төлөөлөчү дамчыдып берген. (СЭТА).

Күрүненин акша хөрөңгизин шын болгаш камныг чарыгдаар

Бжыма хоорайнын чамдык бүдүрүлгө болган албан черлери штаттан ажыр хөй-хөй ажылдакчылары туулу турарын фактылар херечлеп турар. Чүд дие, хоорайнын аш-чөм комбинады (директору эш Ананын, кол бухгалтери эш Молодцов) 1954 чылда сак органдарында бүрүктөрүн алган штаттык албан-дугаалардан ажыр ачылдыкчылар туулу турганы-биле 21941 рубльдин акша-хөрөңгизин ажыр чарыгдап, өскө-биле хоорайнын аш-чөм комбинадынын сан-хөө байдымын бердеткен. Иччангаш чамдык организациялар-биле санажылганы чогуур үезинде чорутулу турар. Чижээ, комбинат бир айдын дургузунда Бжыма хоорайына бир 1750 муң рубль өрөшн төлөп шыдаван, бо чорук бюджетке төлөөлөрүн чогуур үезинде кирерин ошалактык болган хоорайнын хереклекчилер кооперациянын сан-хөө байдымын азын бердеткенни таарыштырган.

Аш-чөм комбинадынын директорунун айтымшымын-биле штаттан ажыр лаборант хулаоганы тургузуу турган, анда ажыр төлөөн 1050 рубль болуу турар. Штаттан дашкаар технологу туулу турган-биле 4412 рубльдин дүрүм чок чарыгдаан.

Штаттан дашкаар хеп өргөлдөкчүн туулу турганынга 3932 рубльдин дүрүм чок чарыгдаан. Диннымыларын санын дүрүм чогу-биле 5 чедир өстүрүп, оларга 3 муң хире рубльдин төлөп берген. Комбинаттын директору администрация-өргөлдө персоналдын тууларынын үезин чилдеринин талаш-биле хун-бүрүгүн демиселен чорударынын орнуна харин, дүрүм чок чарыгдааларын чажырамын орадалжып, бо чарыгдааларын бүдүрүлгө болган чектер чарыгдааларын үсүлени-

биле кылдырып үргүзүлүшүшкөн турар. Бо чорук болза, администрация-өргөлдө аппаратын кызыларынын талаш-биле бо үезде партиянын болган чазактын чорудуу турар хемчекеринге уууулаанын-вак болуу турар.

Роснабсбэттин Тыва салбырынын өргөлдөкчиси эш Черменев штаттык ажылдакчыларга немелде төлөөр кылдыр 2435 рубльдин дүрүм чокка чарыгдаан. Акша-хөрөңгизини камныг чарыгдаар дугайында сак органдарынын айтымшымынын күсөтпейн турар ууууучулар бар. Область эмнегезин 1954 чылдың ноябрь 12-де банкыдан 10731 рубльдин алган, а херектөө чогуур акшазы 4466 рубль турган, оон артык акшалар 1954 чылдың ноябрь 20-ге чедир кассага чыткан. Эмнеге черинин ууууучулары кассанын көрүм-чүрүмүн харжыла-биле үрөп, вассалдан акшаны өскөүр чарыгдаар чоруту болуурун турган.

Медицинадын дүрүн дуза станцияны ажыл төлөөлөрүнүн фондунун мырнай хыналда чок чарыгдап турар. Духунун шагы 24 шак болуу бажылар. Илгит турбузе, дүрүн ауза станцияны өргөлдөкчиси эш Дорфенанын чогаалып кылганын бугаар ош станциянын чолаачыларынга ажыл төлөөлөрүн 36 шақтык хемчөгөнгө чедир өстүрүлгө-биле төлөп берип турган фактылар бар.

Илгит чозаачы Григорьевке 1954 чылдың ноябрь 11-де табельде дүн-дүндө 27 шак акылдаан кылдыр бажээш, ошуну шак мичаар төлөп берген, ноябрь 3-те 25 шак, ноябрь 9-га болган 15-те 26—27 шак акылдаан кылдыр төлөп берген. Эмнеге-полиянынга каттыжымынын чорудуу чери ажыл дамырашкымынын чүрүмүн үргүчү үрөп турар. Суд мели-

ция экспертизанын бөрүзү (начальниги эш Веселова) январьдан октябрьге чедир ажыл дамырашкымынын шын өвөс чорутканы-биле 6390 рубльдин дүрүм чогу-биле чарыгдаан. Бүрткелчинин ажыл-хулаогезинин орнулга бугааларын тууду турган, анда 3015 рубльдин дүрүм чок чарыгдаан.

Эмнеге-полиянынга каттыжымынын ууууучузу эш Шабас акша-хөрөңгизинин канчаар чырыктымын турганынга ирваста четнес хайгаарал салып, аарыг кижилерге аш-чөмчөк болган өмнөр чарыгдаалынын хынадазын организастаары турар.

Калк камгалалынын область килдин хоорай эмнегезинин сак-хөө ажыл-чорудугузынга хынадазын мырнай чорутулуу турар. Ол ишкеш сөөлүг илги чылдың дургузунда область камгалал килдинин саналга ажылдакчылары эмнеге черинин сак-хөө ажыл-агыйынын байдылынга чалгыс-даа хыналда чорутулаан.

Белеткезлер министрстволунун Тыва область өргөлдөкчиси төлө чери (төлөөш эш Панков) штат-смета чүрүмүн үрөп турар. Ажылга штаттан дашкаар кижилер тургузуу, ажыл төлөөлөрүн ууууучулар берип турганын, 1954 чылда 4745 рубльдин артыкка чарыгдаан. Штатта чок турла-ла автомашина чолаачы тургузуу, 1954 чылда 3850 рубльдин чарыгдаан, 664 рубльдин оон коммандировкалыкымынга төлөп берген.

Бжымадык мебель фабриказы (директору эш Скороходов) акша-хөрөңгизин камныг өвөс чарыгдап турар. Мебель фабриказы сак-хөө талаш-биле бердеткеннигер таваржып турла-ла, фабриканын ууууучулары акша-хөрөңгизинин чарыгдаалынын хынадазын турар. 1954 чылдың августта мебель фабриказын ажыл төлөөлөрүн 11,2 муң рубльдин ажыр чарыгдаан. Даразында айларда ол ажыр чарыгдаан акшаларын орнуу дугааларын администрацияга сүмелден тур-

Эртем-техниктиг кады ажылдажылганын талаш-биле совет-румын комиссиянын сессиязынын дугайында дыңнадыг

Совет Эвилели биле Румын Улус Республиказынын аразында эртем-техниктиг кады ажылдажылганын талаш-биле совет-румын комиссиянын бешки сессиязын чоокта чаа Москвага болууну ажымын дооскаан.

Уш сессияга улус ажыл-агыйынын азы-бүрү адырларынга эртем-техниктиг дугуржулааларын солчуртууну айтырылганын чугаалажып көргөн.

Илги талашарын ат салганын протокол бугаар Совет Эвилели 1955 чылда Румын Улус Республикага көдөз ажыл-агый машиналары болган чексеп-хереселдери белеткезирге херектиг техниктиг документацияны, нефть ууууучуларын дөткөргөн, а ол ишкеш ууууучуларын азы-бүрү продукциянын бүдүрүлгө херектиг технология документацияны болган эмнегелдер болган аш-чөм ууууучуларын бүдүрүлгөлерин туулу талаш-биле төлөөлөк документациянын бөөр.

Совет Эвилели болза, көдөз ажыл-агый машина тууууучуларын болган прибор тууууучуларын талаш-биле чедикшилерин таныштырары-биле румын тускай өргөмилерин хулаоп алыр, а ол ишкеш ууууучуларын тус-тус адырларынга бүдүрүлгө херектиг технологияны айтырылганын талаш-биле совет тускай өргөмилеринин бөлүгүн Румын Улус Республикага сургаачылаан чорудар.

Румын Улус Республика болууну талашарында Совет Эвилелинге айымы чок чорутуу техниказынга ажылдагынын турар приборлар бүдүрүлгө талаш-биле техниктиг документацияны, а ол ишкеш тууду материалдарынын чамдык хевилерин бүдүрүлгө талаш-биле дериглеринин ажылчын шийгыларын бөөр.

Румын Улус Республика совет тускай өргөмилеринин бөлүгүн ууууучуларын техниктиг чедикшилер-биле таныштырар.

Бешки сессиянын ажымынын үезинде румын төлөөлөр Москваның болган Киевтин чамдык ууууучу болган кызы ажыл-агый бүдүрүлгө-биле болган культура-чырымынын албан черлери-биле танышканнар.

Болгарияда күрүнө чөвүлөгчүнүн чедикшини

СОФИЯ. Көдөз ажыл-агыйын хөгжүлдеринин февраль 8-те үндүргөн күрүнө чөвүлөгчүнүн бжидикшинин соксалды дугайында Болгар Улус Республиказын Саң Министрстволунун диннадынын пардаан. Февраль 10-га чедир бжидикшинининин нити түнү 421 миллион 945 муң лев болган, тогаргайларга 300 миллион лев деп чарлатылган түндө 121 миллион 945 муң лев ажык болган. (СЭТА).

«Ньюс Кроникл» солунуң корреспондентизинге Этглинн дыңнады

ЛОНДОН. «Ньюс Кроникл» солун февраль 16-да Этглинин диннадынын пардаан. Илги чугаалап турары болза:

«Чөвүделгичи кошмадырычче оркуту тывары өргөжөк чугула. Амдымында Чан Кай-ши тилече халлашымын үргүзүлгө болза бүгү Кыдатты өжөлөп алыр болууну күзелдин медегеп турга чөвүделгичинин чамчадир аргам көрбөй тур мен. Иччангаш, Чан Кай-ши болган ош кол ошалак дескенирин ошалап турарын саналап турар мен».

Тайвань дугайында айтырыпта тамаарыштыр Этглинин чугаалааны болза: «да-йын сөөлүдө эвилелчи күрүнелер орту-лауу Кыдаттын чарын болбас кезип деп санааннар».

«Ол байдалга эл-не сонгаардык бол-бас сурагаларын бирөөш болза, Кыт-тышан Нацпарл Организациязынга ком-мунист Кыдаттын чазан чалаары бол-уру. Ол чорук чөвүделгичинин чымыл-дына өргөжөк чугула болур илги. Бугун Кыдаттын Мурнудан Чан Кай-ши чуга-дал турар эвөр, а Иккинде кижилер чуга-лаан турар деп фактын херекке албас чорук калчп-даа шын өвөс болур илги» деп Этган үргүчүлөп чугаалаан.

Тайвань дугайында айтырыпта тамаарыштыр Этглинин чугаалааны болза: «да-йын сөөлүдө эвилелчи күрүнелер орту-лауу Кыдаттын чарын болбас кезип деп санааннар».

«Ол байдалга эл-не сонгаардык бол-бас сурагаларын бирөөш болза, Кыт-тышан Нацпарл Организациязынга ком-мунист Кыдаттын чазан чалаары бол-уру. Ол чорук чөвүделгичинин чымыл-дына өргөжөк чугула болур илги. Бугун Кыдаттын Мурнудан Чан Кай-ши чуга-дал турар эвөр, а Иккинде кижилер чуга-лаан турар деп фактын херекке албас чорук калчп-даа шын өвөс болур илги» деп Этган үргүчүлөп чугаалаан. (СЭТА).

ССРЭ-нин улустарынын спартакиадазынын дугайында

ССРЭ-нин Министрлер Чөвүделгичинин чамдык Күш-кулырга болган спорт хөрөңгиз талаш-биле комитет 1956 чылдың июль-августта Москвага ССРЭ-нин улустарынын спартакиадазын чоруткан турар.

ССРЭ-нин улустарынын спартакиадазын эвилелешкен республикаларын спортсменнеринин командаларынын аразында маргалааларын Москва болган Ленинград хоорайларга организастаап турар. Аназ спорттун дараазында кол хевилери: чик атлетика, гимнастика, сурга оштери, сурга кылчыры, сурга бөмбүк ойнаар, академиктиг болган бай-ларга хемелдери, баскетбол, хөд бөмбүү, бут бөмбүү, классиктиг болган шөлөзү хуреш, бокс, аар чүвө көдүрери, фехтование (селемелжир), боодалга, чадыгтерге, ашк спорту болган өскө хевилер кирер.

Илги команда талаш-биле I, II болган III черин алган тилекчи командалар ССРЭ-нин Министрлер Чөвүделгичинин шаңналы-биле шаңнадыр.

ССРЭ-нин улустарынын спартакиадазын болза, эвилелешкен республикаларды, профессионалдеринин болган ведомстволарын спортчу нөтөлгөлеринде, школарын болган өргөмилеринин чөвүделгичинин ортузунда күш-кулырга болган спорт ачылмын байдалын хынадазын болур жураут, база чуртка

күш-кулырга болган спорттун улам инайт массалык хөгжүлгөнгө, күш-кулырга коллективтерин илгелешкендеринге болган организаста талаш-биле бжыгыларынга, аныктарын күш талаш-биле белеткелни кижилеринге болган совет спортсменнеринин мергезинин чаа көдүрүшкүчүгө дуулаан турар ужуруту.

Спартакиадын чорударынын мурунда өвөдүлгө, фабрикаларда, албан черлеринде, колхозтарда, совхозтарда болган МТС-терде күш-кулырга болган массалык маргалаалары, районнарда, хоорайларга, областарга, крайларга болган республикаларга спартакиадалар спортчу нөтөлгөлеринде болган ведомстволарын, спортсмен колхоздарын, эвилелешкен республикаларын өргөлдө министрстволарынын шаңналынын студенттеринин болган өргөмилеринин бүгү эвилел спартакиадазын чорутууган турар.

ССРЭ-нин улустарынын спартакиадазынга белеткел болган ош эрттирери-биле колбашкан бүгү хемчекер культурут болган калкымындагы диннадымын кам-бала организастаарынга болган аныктарын күш-кулырга болган спортче хандыкчыларынга ажылдагынын турар жураут.

(СЭТА).

Француз чазактын тургустунуп турары

ПАРИЖ. Февраль 16-нын кезезинде Бристоль Ино республиканын президентизинге чорон болган Франциянын чаа чазан тургузууна чөвүлөгчү турары апаз диннаатан.

Ош сонда бүгү кезезинде дургузунда база дүнениң уууу нургузунда министрлер албан-дугааларынын кандидаттар шийип ал турган.

«Калың-даа байдалар турар» февраль 17-де Национал хуралдан бүрүн эргелер динээр мен деп Ино социалистерин парламент бөлүгө медегезен.

Париж солундарынын бир допчулаакымын медегеп турарын бугаар алырга, Инонуун чазан дьма нарын байдалга тургустунуп турар. Чазак баштыгында кандидат болуу бөзүн ошуну деп баяткылаан: «Кимварын хөй кезип болурун мен бодум-даа балбес-тир мен».

Инонуун чазан социалистерден, МРП

партиянын кезигүштеринин, радикалдардан болган «уууулаанымынын демократтыг болган социалист эвилел» деп апаз эвилелдин кезигүштеринин тургустунуу. Социал республиканычлар партига кирештирени ошалап чүвө болганды, Ино оларын чазакке чалгыс-чалгыстан кинерери-биле ол бөлүктүн чамдык төлөөлекчилери-биле чугаалажымыннар чорудуу турар.

«Социал республиканычларынын», «хамырышпас республиканычларынын», «республиканыч болган социал хеделишкенин хамырышпас болууну» база «таравачы партианын» Инонуун кандидаттары болган оон программазын таарышпас байдал-биле көрүп турары Инога уууу айымын чүгү болуу турар деп парламент допчулаакылары бажип турарлар.

(СЭТА).

«Ньюс Кроникл» солунуң корреспондентизинге Этглинн дыңнады

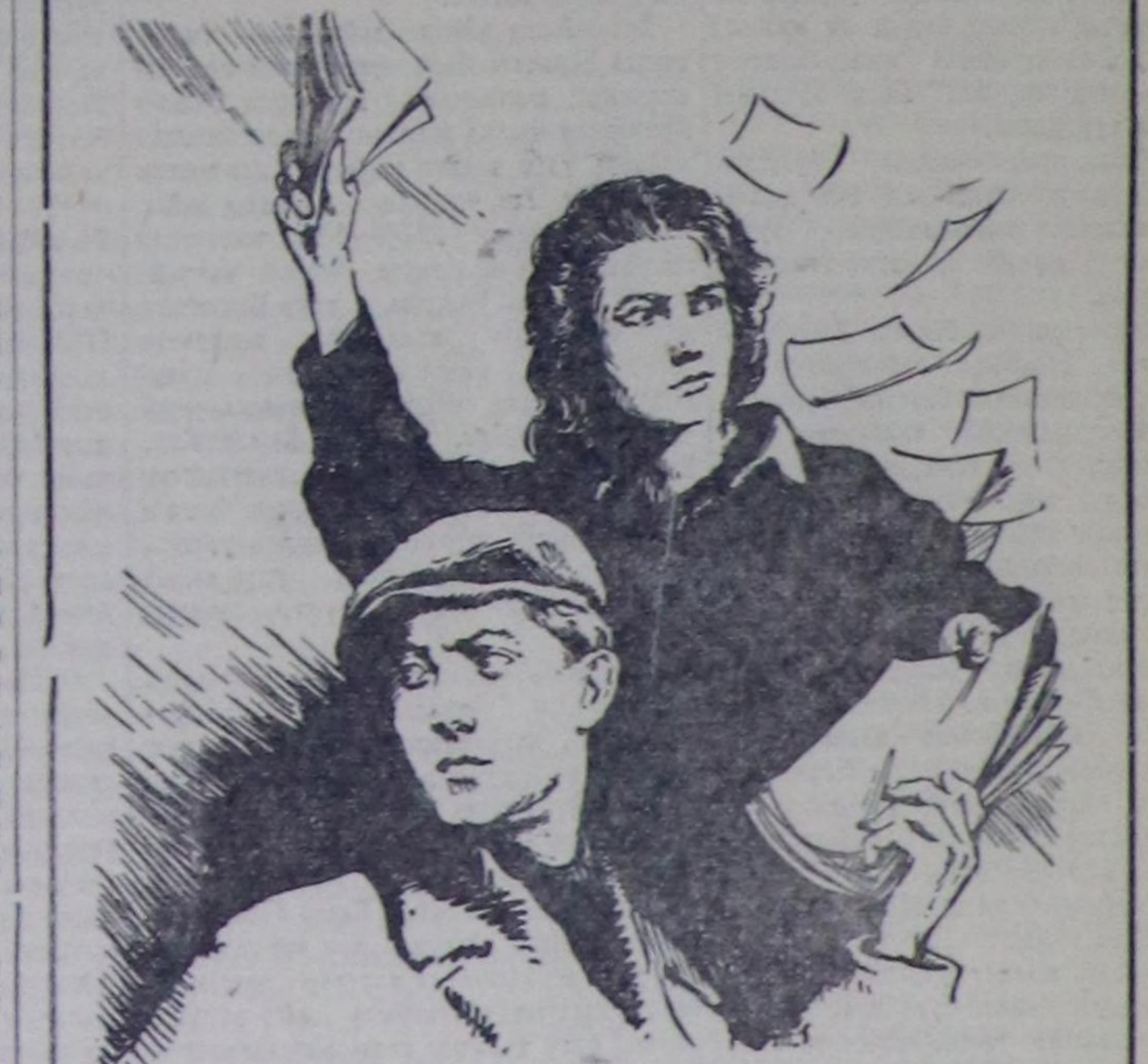
ЛОНДОН. «Ньюс Кроникл» солун февраль 16-да Этглинин диннадынын пардаан. Илги чугаалап турары болза:

«Чөвүделгичи кошмадырычче оркуту тывары өргөжөк чугула. Амдымында Чан Кай-ши тилече халлашымын үргүзүлгө болза бүгү Кыдатты өжөлөп алыр болууну күзелдин медегеп турга чөвүделгичинин чамчадир аргам көрбөй тур мен. Иччангаш, Чан Кай-ши болган ош кол ошалак дескенирин ошалап турарын саналап турар мен».

Тайвань дугайында айтырыпта тамаарыштыр Этглинин чугаалааны болза: «да-йын сөөлүдө эвилелчи күрүнелер орту-лауу Кыдаттын чарын болбас кезип деп санааннар».

(СЭТА).

КЕНОПРОКАТТЫН ТЫВА КОПТОРАЗЫ областың экраннынче

«Тюд фригийской звездой» деп чаа кинону үндүргөн.